

Akademia Sztuk Pięknych
w Warszawie
Prof. Andrzej Węclawski
Wydział Grafiki

Warszawa, wrzesień 2017 r.

Recenzja pracy doktorskiej i dorobku artystycznego mgr Marty Pogorzelec sporządzona w związku z przewodem doktorskim w dziedzinie sztuk plastycznych, w dyscyplinie artystycznej sztuki piękne, wszczętym przez Radę Wydziału Artystycznego Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach.

Cześć I

Mgr Marta Pogorzelec, urodzona w Gliwicach w 1981 roku, studiowała na Wydziale Edukacji Artystycznej Uniwersytetu Śląskiego, filia w Cieszynie, uzyskując w 2005 roku dyplom licencjacki. Kontynuowała naukę na studiach magisterskich w Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. W 2008 roku zrealizowała pracę dyplomową, uhonorowaną wyróżnieniem, w Pracowni Technik Cyfrowych profesora Adama Romaniuka. Marta Pogorzelec posiada doświadczenie zawodowo-dydaktyczne. Od 2007 roku pracuje na różnych stanowiskach w Katedrze Grafiki Warsztatowej ASP w Katowicach m.in.: w okresie 2007–2009 jako asystent stażysta w Pracowni Sitodruku prof. Waldemara Węgrzyna, 2009–2010 realizuje program dydaktyczny w zakresie Podstaw Grafiki Warsztatowej. Od 2010 roku do chwili obecnej pracuje jako asystent w Pracowni Grafiki Cyfrowej profesora Adama Romaniuka. W latach 2010–2011 prowadziła zajęcia z Podstaw Grafiki Warsztatowej, jako asystent prof. Marcina Surzyckiego, w Polsko-Japońskiej Wyższej Szkole Technik Komputerowych, Wydział Zamiejscowy Informatyki w Bytomiu, a w okresie 2013–2014 pracowała w Wyższej Szkole Technicznej w Katowicach, prowadząc przedmiot Grafika.

Marta Pogorzelec posiada bardzo bogaty dorobek artystyczny. Lista jej dokonań jest imponująca. Zrealizowała cztery wystawy indywidualne: w 2009 „Sarkofagi”, Wydział Architektury Politechniki Białostockiej, w ramach projektu Graficzny Białystok, w 2011 „Marta Pogorzelec Grand Prix 6 Biennale Grafiki

Studenckiej - Poznań 2009”, Galeria Miejska Arsenał, Poznań, 2012 „Marta Pogorzelec /W cieniu światła”, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń, 2016 „ Marta Pogorzelec Grafika”, Galeria Pracowni nr 6, Wydział Grafiki, Akademia Sztuk Pięknych, Warszawa.

Uczestniczyła w wielu wystawach zbiorowych typu triennale, biennale, organizowanych w kraju i za granicą, w większości były to imprezy o dużej randze artystycznej m.in.: 2006 – III Międzynarodowy Konkurs Rysunku, Muzeum Architektury we Wrocławiu, 2007 – 5 Biennale Grafiki Studenckiej, Galeria Miejska Arsenał, Poznań, 2008 – 21 Międzynarodowe Biennale Plakatu, Muzeum Plakatu w Wilanowie, 2008 – Międzynarodowe Triennale Sztuk Graficznych im. T. Kulisiewicza w Warszawie Imprint 2008, 2009 – 6 Biennale Grafiki Studenckiej, Galeria Miejska Arsenał, Poznań, 2009 – Graficzny Białystok, Muzeum Podlaskie, Białystok, 2009 – 2 nd Guanlan International Print Biennial, China, 2009 – Imprint – Kolekcja Grafiki Współczesnej w Galerii Magasinet, Falun, Szwecja, 2009 – Międzynarodowe Triennale Grafiki – Kraków 2009, Galeria Bunkier Sztuki, Kraków, 2009 – 7 Triennale Grafiki Polskiej, BWA w Katowicach, 2009 – Grand Prix Młodej Grafiki Polskiej, Kraków 2009, Galeria Bunkier Sztuki, 2009 – IV Międzynarodowy Konkurs Rysunku Wrocław 2009, Stary Ratusz, Wrocław, 2010 – International Print Triennial, Oldenburg 2010, Horst-Janssen-Museum, Oldenburg, 2010 – International Print Triennial, Vienna 2010, Kunstlerhaus Wien, Austria, 2010 – II Międzynarodowe Biennale Grafiki Cyfrowej, Gdynia, 2010 – Laureaci Międzynarodowego Triennale Grafiki Kraków 2009, Dalarnas Museum w Falun, Szwecja, 2011 – Międzynarodowe Triennale Sztuk Graficznych im. T. Kulisiewicza w Warszawie Imprint 2011, 2011 – The 8 th Kochi International Triennial Exhibition of Prints, Kochi, Japonia, 2012 – Graf-o-mania, Galeria Awangarda, Wrocław, 2012 – wystawa ASP w Katowicach w TAMA Art University Museum, Tokyo, Japonia, 2012 – Grafika i edukacja. Polskie uczelnie artystyczne, Pałac Sztuki TPSP, Kraków, 2012 – Grand Prix Młodej Grafiki Polskiej, Kraków, 2012 – 8 Triennale Grafiki Polskiej, Galeria BWA w Katowicach, 2012 – 7 Międzynarodowe Triennale Grafiki Kolor w grafice, Galeria Sztuki Wozownia, Toruń, 2012 – III Międzynarodowe Biennale Grafiki Cyfrowej, Gdynia, 2013 – wystawa Prix Canson 2013, Petit Palais, Paryż, Francja, 2013 – Interfaces Istanbul, International Print Triennial Kraków –Istanbul, Turcja, 2013 – The 4th NBC Meshtec Tokyo International Screen Print Biennale, Tokyo, Japonia, 2014 – 15. Międzynarodowe Triennale Małe Formy Grafiki, Łódź, 2014 – IMPRINT Międzynarodowe Triennale Sztuk Graficznych im. T. Kulisiewicza w Warszawie, 2014 – International Biennial Print Exhibit, National Taiwan Museum of Fine Arts ,2014 – IV Międzynarodowe

Biennale Grafiki Cyfrowej, Gdynia, 2014 – Grafika jest kobietą. Grafika polska XX i XXI wieku, Międzynarodowe Centrum Sztuk Graficznych Kraków, 2014 – Wschodni Salon Sztuki Lublin 2014 – Granice sztuki - czy sztuka bez granic, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego, Lublin, 2015 – The XII Baltic States Biennale of Graphic Art, Kaliningrad, 2016 – 8th International Printmaking Biennial of Douro 2016, Portugalia, 2016 – Utazu Art Award 2016, U-Plaza Utazu, Kagawa, Japonia, 2016 – V Międzynarodowe Biennale Grafiki Cyfrowej Gdynia, 2017 – Triennale Grafiki Polskiej 1991-2015, Rondo Sztuki, Galeria +, Katowice, 2017 – Inner World, Gallery of The Ilija Kolarac Foundation, Belgrad, 3rd International Printmaking Triennial, Serbia, 2017 – High Resolution. Half a Century (1966-2015) of the International Print Triennialin Krakow, Muzeum Sztuki Nowoczesnej MODEM, Debreczyn, Węgry.

Twórczość Marty Pogorzelec jest zauważana i doceniana, o czym świadczą liczne nagrody i wyróżnienia uzyskane na prestiżowych imprezach graficznych m.in.: w 2006 roku zostaje laureatką nagrody „Młody Twórca”, w III Międzynarodowym Konkursie Rysunku we Wrocławiu, 2009 – otrzymuje Grand Prix 6 Biennale Grafiki Studenckiej w Poznaniu, 2009 – Nagrodę regulaminową (nominacja do Grand Prix), 7 Triennale Grafiki Polskiej w Katowicach, 2009 – Nagrodę Prezydenta Miasta Krakowa na Międzynarodowym Triennale Grafiki, Kraków 2009, 2012 – Nagrodę Rektora Akademii Sztuki w Szczecinie na VIII Triennale Grafiki Polskiej w Katowicach, 2016 – Nagrodę Grand Prix Prezydenta Miasta Gdyni na V Międzynarodowym Biennale Grafiki Cyfrowej w Gdyni. Marta Pogorzelec posiada również dorobek w dziedzinie upowszechniania kultury i pracy na rzecz swojego środowiska. Od 2010 roku jest kuratorką galerii Wydziału Artystycznego i Katedry Grafiki Warsztatowej ASP w Katowicach Koszarowa 19. Organizowała szereg wystaw artystów z polski i z zagranicy, wystawy prac studentów z uczelni artystycznych, warsztaty i wykłady oraz prowadziła projekty wystawowe zlokalizowane poza macierzystą uczelnią. Jednocześnie jest kierownikiem projektu wydawniczego „Zeszyty”, serii katalogów towarzyszących wystawom organizowanym w Galerii Koszarowa 19. Za swoją pracę na rzecz uczelni, w latach 2012-2016, otrzymała cztery Nagrody Rektora ASP w Katowicach /II i III stopnia/.

Podsumowując, pragnę stwierdzić, że z dużą przyjemnością prześledziłem biografię artystyczną mgr Marty Pogorzelec. Jej osiągnięcia, od czasu uzyskania dyplomu w 2008 roku, są imponujące i zdecydowanie wykraczają poza dokonania przedstawiane przez doktorantów.

Cześć II

Praca doktorska mgr Marty Pogorzelec zatytułowana „Refugium-antidotum na tzw. kulturę kasyna”, składa się z cyklu dziesięciu grafik wykonanych w technice cyfrowej i opisu dzieła. Koncepcja pracy doktorskiej jest dobrze skonstruowana, wszystkie elementy, dzieło plastyczne i praca teoretyczna, współgrają ze sobą tworząc intrygującą całość. Pisząc o grafikach z cyklu „Refugium” nie można pominąć podbudowy teoretycznej zawartej w tekście.

W tytule pracy autorka powołuje się na George Steinera, który kulturą kasyna określa współczesne zjawiska polegające na pomniejszaniu wagi stałych poglądów na rzecz określeń sezonowych, aktualnych trendów, uleganiu zmieniającym się modom. Autorka dzieli się niepokojem odnośnie funkcjonowania współczesności. Przesycona elektronicznymi technologiami rzeczywistość służy człowiekowi, a jednocześnie jest znakomitym instrumentem nadzoru i kontroli, pozwalającym sprowadzić jednostkę do roli biernego, zdalnie sterowanego indywiduum. W kolejnej części pracy, powołuje się na książkę Jonathana Craego „24/7 Późny kapitalizm i koniec snu”, który przywołuje badania nad wyeliminowaniem snu z naszej codziennej egzystencji na rzecz ciągłej aktywności, nieustannego czuwania, konsumpcji. Jest to związane ze zjawiskiem deprywacji, czyli przejęcia całkowitej kontroli nad percepcją poprzez zaburzenia wywołane brakiem snu, ciągłym nadzorem, izolacją. To elementy „nowego wspaniałego świata”. Niekończąca się kontrola nad jednostką na prowadzić do zniekształcenia prawdziwego obrazu świata. Mamy być nieustannie karmieni ściśle przygotowanymi komunikatami i informacjami. Manipulacja ma służyć masowej amnezji, zamazywaniu prawdziwego obrazu na rzecz tego, który jest wykreowany. Przykładów takich działań nie trzeba daleko szukać. Celem jest nadzór doskonały, w którym będziemy obserwowani w każdej chwili. Elektroniczny nadzorca będzie czuć nieustannie. Teorie wymyślone przez literackich wizjonerów takich jak George Orwell stały się faktem stokroć silniejszym na skutek ogromnych możliwości współczesnych technologii. Można tu przytoczyć motto autorstwa Nikołaja Bierdiajewa, umieszczone w książce Aldousa Huxleya „Nowy Wspaniały Świat”: „Utopie wydają się o wiele bliższe urzeczywistnienia, niż się dotychczas sądziło. I oto stajemy dziś przed nową, nader niepokojącą kwestią: Jak uniknąć ich definitywnego urzeczywistnienia?[...] Utopie dają się urzeczywistnić. Życie zmierza w ich stronę. Ale być może nadchodzi nowa epoka, epoka w której intelektualiści i warstwy wykształcone znajdą sposób na uwolnienie się od utopii i na powrót do społeczeństwa, które będzie nie utopijne, mniej „doskonałe” i bardziej wolne.”

W kolejnej części Marta Pogorzelec analizuje jak opisane powyżej zjawiska znajdują swoje odzwierciedlenie w obszarze kultury. Zwraca uwagę, powołując się na prace Bernarda Steinera, na totalne ujednoczenie doświadczeń percepcyjnych w kulturze doby globalizacji i internetu. Obserwujemy proces nieuchronnej standaryzacji doświadczeń, utraty podmiotowości i tożsamości jednostki. Prowadzi to, w sferze sztuki, do powszechnej identyczności, wytwory kultury stają się totalnie przewidywalne, następuje powolne ujednoczanie i unifikowanie jej wytworów. Jesteśmy poddawani presji milionów obrazów i w sposób nieunikniony ulegamy ich przedawko-waniu, co prowadzi do zakłóceń w ich odbiorze. Nie potrafimy sobie z nimi poradzić, staramy się wszystko dokumentować, zapisywać, aby już nigdy do nich nie wracać. W obszarze sztuki następuje proces zatarcia granic między tym co wartościowe, a tym co powierzchowne. Autorka powołuje się też na teorie Guya Deborda i jego społeczeństwo spektaklu. W ujęciu tego autora „spektakl wyznacza dominujący model życia społecznego”. Dla sztuki ma to daleko idące konsekwencje, następuje sprowadzenie dzieła do okazjonalnego zdarzenia. Istotą staje się poszukiwanie nieustannej atrakcyjności, powszechne powielanie sprawdzonych motywów, kopiowanie i naśladowanie cudzych pomysłów w nowej formie i jeszcze atrakcyjniejszym opakowaniu. W konsekwencji skutkuje to powierzchownym traktowaniem wytworów sztuki. Nie ma czasu na stopniowe dochodzenie do idei, celebracji i cyzelowania formy, refleksję i zastanowienie. Spektakl trwa i wymaga coraz to nowego materiału. W interesująco napisanym tekście doktorantka dzieli się wątpliwościami, stanem zagubienia w świecie natłoku obrazów, dźwięków, informacji sezonowych mód. Marta Pogorzelec szuka antidotum na „kulturę kasyna” w sferze sztuki refleksyjnej, dającej widzowi możliwość kontemplacji. Poszukuje przeciwwagi kreując swoje własne refugium, cykl grafik tworzący miejsce medytacji i wyciszenia. Tworzy utopijną wizję azylu uzyskanego poprzez sztukę. W tekście przedstawia sylwetki trzech artystów, których prace spełniają podobną rolę. Ceni twórczość Carstena Nicolai który w realizacjach łączy wiele dziedzin: plastykę, muzykę, biologię i technikę. Charakterystyczny dla jego twórczości jest dualizm: przenikanie się świata organicznego ze światem cyfrowym oraz minimalistyczna estetyka i prostota. Kolejny artysta to James Turrell, wizjoner współczesnej sztuki, zmuszający odbiorców poprzez swoje totalne realizacje do kontemplacji, przeżycia zaskakujących doznań urzeczywistniając to co nierealne. Prowadzi grę z naszą percepcją, zmusza do koncentracji i dłuższego obcowania z dziełem tzw. slow-art. Trzeci z wymienionych przez autorkę artystów to mistrz malarstwa abstrakcyjnego Mark Rothko. Malarz ciszy i skupienia, któremu udało się przedstawić

w malarstwie to co nazywamy pustką. Obrazy Rothko uruchamiają pokłady ukryte w naszej psychice, prowokują do refleksji.

Charakterystyka twórczości wybranych skrupulatnie artystów stanowi dobry wstęp do analizy cyklu prac Marty Pogorzelec. Taka właśnie sztuka jest jej bliska, to ją inspiruje, ale nie tylko. Pisze: „Motywy psychologiczne są motorem moich obecnych działań twórczych”. Analizując własną twórczość odnosi się do hipotez Wilhelma Worringera twierdzącego, że uwarunkowania psychiczne powodują, że artyści w pewnych warunkach zajmują się sztuką geometryczną. Worringer, podobnie jak Carl Gustaw Jung, odwołuje się do archetypicznych źródeł naszych zachowań i poszukuje odpowiedzi na problemy współczesności w zachowaniach naszych przodków. Worringer dowodzi, że człowiek pierwotny tworzył geometryczne wzory traktowane jako elementy łączące ze światem boskim, formę poszukiwania absolutu, pewności i spokoju. Przytacza stwierdzenie Herberta Reada, że sztuka geometryczna XX wieku ma swój rodowód w motywach psychologicznych i jest reakcją na odrzucenie chaosu rzeczywistości i zwróceniem się w stronę przestrzeni duchowej, poczucia stabilności i tworzenia abstrakcyjnych geometrycznych układów.

W przygotowanym tekście autorka sformułowała zbiór refleksji dotyczących artystycznych inspiracji, wątpliwości, niepokojów i obszarów poszukiwań, tworząc delikatną podbudowę interpretacyjną.

Marta Pogorzelec konsekwentnie realizuje kolejne cykle od dyplomowych, wielokrotnie nagradzanych „Sarkofagów”, poprzez serię „Enter the Void”, kończąc na zestawie prac „Refugium”. Łączy je rozpoznawalna stylistyka, charakterystyczny zestaw środków używany przez autorkę do tworzenia kolejnych oryginalnych kompozycji. W cyklu prac doktorskich eksponuje motyw przestrzeni. Jesteśmy wprowadzani w rodzaj labiryntu. Przechodzimy przez korytarze, sale, określone ścianami przenikające się przestrzenie. Wykreowany świat nie budzi grozy i lęku. Nie czujemy się zagubieni. Labirynt ma być schronieniem, miejscem ciszy, skupienia i medytacji. Autorka podkreślała wielokrotnie, że praca nad cyklem była dla niej rodzajem ucieczki, azylem przed nieznośną codziennością. Refugium to miejsce bezpieczne, przyjazne.

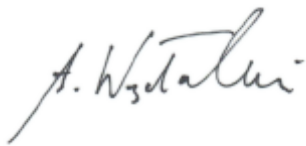
W pracach dominuje nastrój skupienia. Mistyczne światło przesącza się przez soczewki. W trakcie oglądania ściany zmieniają swoje położenie. Możemy prawie wejść w wykreowaną przestrzeń, zanurzyć się w nierealnym, spokojnie obserwować zmieniające się, wraz ze zmianą miejsca, obrazy. Marta Pogorzelec wykorzystwała do realizacji cyklu „Refugium” technikę druku lentikularnego. Doktorantka pierwszy raz skorzystała z tej technologii. Zastosowanie techniki lentikularnej wymaga użycia specjalistycznego oprogramowania do przygotowania plików oraz foli soczewkowej, o strukturze równoległe ułożonych elementów, które załamują światło. Najistotniejszy jest jednak sam

efekt uzyskany dzięki technologii. Widz, oglądając pojedynczą pracę, przemieszczając się i zmieniając kąt obserwacji, może zobaczyć kilka obrazów. Obrazy łączą się ze sobą, ukazują lub ukrywają pod kolejną warstwą. Potęguje to wrażenie ruchu i dynamiki, wydrukowanej na płaskim podłożu, grafiki. Doktorantka bardzo dobrze opanowała nową dla siebie technologię, którą musiała gruntownie poznać przygotowując cykl. Grafiki, dziesięć prac z serii „Refugium”, posiadają zróżnicowany format. Jest to element scenariusza budującego logiczną całość. W odbiorze cyklu istotna jest rola widza, który odkrywa kolejne warstwy dzieła. Powoduje to, że proces poznawczy jest rozciągnięty w czasie. Widz jest zaproszony do przebywania w przestrzeni stymulującej potrzebą autorefleksji, zastanowienia i spokoju. Marta Pogorzelec w umiejętny sposób wykorzystuje warsztat cyfrowy do tworzenia rozpoznawalnej stylistyki graficznej. Kreuje obrazy, które się przenikają, są wielowarstwowe i niejednoznaczne, intrygują. Wykorzystana technika cyfrowa wzmacnia efekty nieokiełznanej przestrzeni, nierealności i niedosłowności obrazu. Efekty dotychczasowych poszukiwań znajdują kulminację w realizacji zespołu labiryntów, osobistego i uniwersalnego „Refugium”.

Konkluzja

Praca doktorska pani mgr Marty Pogorzelec, pełny tytuł, „Refugium-antidotum na tzw. kulturę kasyna”, stanowi interesującą i oryginalną propozycję artystyczną. Kandydatka wykazała się umiejętnością prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej, posiada ogólną wiedzę teoretyczną i praktyczną w reprezentowanej dyscyplinie, legitymuje się bardzo bogatym dorobkiem artystycznym i doświadczeniem zawodowym. Powstał cykl grafik o oryginalnej formie i przemyślanej strukturze. Mamy w tym wypadku do czynienia z dziełem o dużej wartości artystycznej. Praca teoretyczna udowadnia dużą wiedzę autorki w dziedzinie sztuki i filozofii kultury, jest zapisem jej zaniepokojenia problemami współczesności. Tekst jest wyczerpującym autokomentarzem do pracy praktycznej i wprowadza w różne obszary zainteresowań doktorantki. Marta Pogorzelec jest świadomą i konsekwentną artystką, z dużą determinacją realizującą wizję swojej sztuki. Oceniam bardzo wysoko cały przedstawiony do

oceny materiału. Przygotowana, pod opieką promotora prof. Adama Romaniuka, praca doktorska uzasadnia nadanie, pani Marcie Pogorzelec, przez Radę Wydziału Artystycznego ASP w Katowicach, stopnia doktora sztuki w dziedzinie: sztuki plastyczne, w dyscyplinie artystycznej: sztuki piękne.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'A. Węćławski', written in a cursive style.

Prof. Andrzej Węćławski